

Το κατάλληλο μέγεθος της αυλής στο νηπιαγωγείο

ΜΗΤΟΥΛΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Διδάκτωρ ΕΜΠ, Εκπαιδευτικός

Περίληψη

Η σχολική αυλή είναι ο βιωμένος χώρος της προσωπικής και συλλογικής ζωής για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, όντας ο πιο οικειοποιημένος του σχολείου. Σύμφωνα με τον Moles, θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στους χαρισματικούς χώρους όπως η γειτονιά, δηλαδή τόπος συναντήσεων και απρογραμμάτιστης κίνησης κατά τα διαλείμματα. Στην Ελλάδα, για ιστορικούς λόγους, μεγάλος αριθμός νηπιαγωγείων σε όλη την επικράτεια συστεγάζεται με δημοτικά σχολεία. Συνέπεια αυτής της κατάστασης είναι να διαφέρει το ποιοτικό επίπεδο της υποδομής τους από τις αρχές της μοντεσοριακής άποψης και της Χάρτας των Σχολικών Κατασκευών, που προσβέει πως τα διδακτήρια πρέπει να χτίζονται άνετα και στην παιδική κλίμακα. Η ανάγκη για ομαδικό παιχνίδι και κίνηση τόσο της ομάδας, όσο και του κάθε ατόμου χωριστά εκφράζεται με πολλούς τρόπους όπως την εδαφοκυριαρχία, τη διέγερση, την ανάγκη για ασφάλεια, και την αναγνώριση. Τα ερωτήματα που επιχειρεί να απαντήσει η παρούσα εργασία είναι: «Πώς παράγουν και οργανώνουν το χώρο τους τα παιδιά στην αυλή»; «Πώς κατανέμονται οι ξεχωριστές ομάδες των μαθητών του νηπιαγωγείου στην κοινή αυλή των συστεγαζόμενων νηπιαγωγείων με δημοτικά σχολεία στις ώρες των διαλειμμάτων»; «Πόση έκταση σχολικής αυλής είναι απαραίτητη σε μαθητές του νηπιαγωγείου ηλικίας 5-7 ετών»; Μελετάται το σχολικό συγκρότημα συστεγασής νηπιαγωγείου-δημοτικού με κοινή αυλή, του Μαρκοπούλου Ωρωπού Αττικής.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για την ύπαρξη της ζωής, η οποία δεν έχει γεωμετρικές διαστάσεις, χρειάζεται έκταση και χρόνος. Ο χρόνος, ως στοιχείο ετερογενές στην ειμαρμένη των πραγμάτων, διαφοροποιεί τις ανθρώπινες υπάρξεις ως προς το ηλικιακό-ψυχοσωματικό τους status. Τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα ερμηνεύονται υποκειμενικά στις εξελεγκτικές φάσεις της ζωής, αφού η εμπειρία καθορίζει το βιωμένο χώρο σαν πραγματικότητα κι αλήθεια¹.

Η σχολική αυλή είναι ο βιωμένος χώρος της προσωπικής και συλλογικής ζωής για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, όντας ο πιο οικειοποιημένος του σχολείου. Σύμφωνα με τον ορισμό του Moles², που κατατάσσει τις κλίμακες των ανθρώπινων κελυφών στην αντίστοιχη κατηγορία χώρου, η σχολική αυλή είναι μια άτυπη κατηγορία χώρου. Θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στους χαρισματικούς χώρους όπως η γειτονιά, δηλαδή τόπος συναντήσεων και απρογραμμάτιστης κίνησης

κατά τα διαλείμματα, που παρέχει ψυχολογική ασφάλεια, αλλά και χώρος άμεσης εποπτείας, όπου τα πάντα φαίνονται από τον επόπτη δάσκαλο. Σαν αρχιτεκτονικό έργο είναι ένα σύνολο από επιμέρους μέρη, με κάθε μέρος να είναι στον εαυτό του ένα σύνολο που ορίζεται από τον εσωτερικό και τον εξωτερικό του χώρο.³ Πώς παράγουν και οργανώνουν τον χώρο τους τα παιδιά στην αυλή; Πώς κατανέμονται οι ξεχωριστές ομάδες των μαθητών του νηπιαγωγείου στην κοινή αυλή των συστεγαζόμενων νηπιαγωγείων με δημοτικά σχολεία στις ώρες των διαλειμμάτων;

Έρευνες απέδειξαν πως ο άνθρωπος δεν κατευθύνεται από ορθολογικά και λειτουργικά κίνητρα, όταν παίρνει θέση στο περιβάλλον. Ακολουθεί συνήθως επαναλαμβανόμενα σχήματα. Η συμπεριφορά που εκδηλώνεται εξαρτάται από την κλίμακα του πλαισίου, τη βιολογική κλίμακα των ατόμων της ομάδας χρηστών και την κοινωνική τους διάρθρωση. Η αυλή, ανάλογα με το μέγεθός της ορίζεται από τις γεωμετρικές διαστάσεις, φέροντας, όπως κάθε ανθρωποποίητο κέλυφος, πλήθος πληροφοριών. Οι δύο ομάδες παιδιών, που βρίσκονται σε ξεχωριστά στάδια ανάπτυξης και ψυχοσωματικής κλίμακας, δύνανται το ίδιο να διαχειριστούν τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος ή με βάση την ετερικότητά τους παράγουν ανόμοιας έκτασης χώρο για να εκφραστούν; Σε αυτές τις συνθήκες το ερώτημα που αναδύεται είναι «πόση έκταση σχολικής αυλής είναι απαραίτητη σε μαθητές του νηπιαγωγείου ηλικίας 5-7 ετών»;

Η ανθρώπινη τάση για κυριαρχία σε έναν τόπο απορρέει από την παρακαταθήκη των ενστίκτων που συναντάμε σε κάθε ζωντανό οργανισμό. Ο Lorenz επισημαίνει πως εμφανίζεται με την εδαφικότητα, τη διέγερση, την ασφάλεια, και την αναγνώριση⁴. Ο Hall, μελετώντας τη θέση των ατόμων και τις αποστάσεις που κρατούν από άλλους συνανθρώπους ή αντικείμενα, οδηγήθηκε στο συμπέρασμα πως η συμπεριφορά εξαρτάται από πολιτισμικούς παράγοντες⁵. Σαν παράδειγμα φέρει τις αυλές σε Αμερική, όπου είναι χωρίς φράγματα, ενώ στην Ευρώπη έχουμε περίφραξη με αυστηρή οριοθέτηση της ιδιοκτησίας της⁶. Η εδαφικότητα ή εδαφοκυριαρχία (territoriality) είναι όρος δανεικός από την εθολογία, η οποία μελετά την προσπάθεια των ζώων να εξασφαλίσουν το χώρο τους από τα άλλα άτομα του είδους του ή από διαφορετικά είδη. Δηλαδή, είναι η οικειοποίηση και ιδιοποίηση του χώρου από μια ομάδα, σύμφωνα με το Hall, που έχει ανάγκη για έδαφος δράσης και ύπαρξης. Ο Robert Ardrey,

όπως και πολλοί άλλοι ερευνητές, αμφιβάλλει στο αν ο άνθρωπος είναι εδαφοκυριαρχικό ον, διότι ανιχνεύει στο χώρο τα στοιχεία εκείνα που θα επιβεβαιώσουν την αξιοπρέπεια και την υπευθυνότητά του, ως συνειδητός κύριος του τόπου⁷. Η έννοια της εδαφοκυριαρχίας δομείται από την έννοια της πυκνότητας και της γειννίας⁸. Η πυκνότητα δηλώνει τον αριθμό των ατόμων που καταλαμβάνουν ένα χωρικό πλαίσιο σε συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και η αίσθησή της είναι μέγεθος που μετράται υποκειμενικά⁹. Έρευνες, που μελετούν την πυκνότητα ως οικολογικό χαρακτηριστικό σε σχολικά πλαίσια και ειδικά στον κλειστό χώρο της σχολικής τάξης, παρουσιάζουν την πυκνότητα ως παράγοντα μειωμένης αλληλεπίδρασης όταν αυξάνεται¹⁰, ενώ σχετικά με την συνάφειά της με την επιθετικότητα τα αποτελέσματα είναι αντιφατικά. Σε έρευνα των Mike Eslea και Josette Rees σχετικά με τις συγκρούσεις των παιδιών στην αυλή του σχολείου, βρέθηκε ότι ενήλικες διαφόρων ηλικιών θυμόντουσαν τις έριδες της ηλικιακής περιόδου 11-13 ετών¹¹. Αξιοπρόσεκτη είναι η άποψη των Smith και Connoly¹², που υποστηρίζουν πως η υψηλή πυκνότητα έχει ως επίπτωση την απώλεια ελέγχου του χώρου από τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Η σχέση της ψυχοσωματικής κλίμακας του παιδιού με την ιδιοποίηση του χώρου διαφαίνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας του Paul M. F. Μελετώντας τη συμπεριφορά των παιδιών σε πάρκα της Νέας Υόρκης παρατήρησε πως τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά κυριαρχούν πάνω στα μικρότερα, παίρνοντας τις καλύτερες περιοχές και εξοπλισμό και υποχρεώνοντάς τα να βρίσκονται τριγύρω για να τα υπηρετούν¹³.

Στη μελέτη της οικειοποίησης της σχολικής αυλής από τα παιδιά σε σχέση με τις διαστάσεις της, λαμβάνεται υπόψη η γειννίαση και η εσωτερικότητα των συνθετικών μερών. Η σύνδεσή τους γίνεται με τις δύο συστατικές πράξεις της σύνθεσης χώρου με χώρο και υλικού με άλλο υλικό. Αυτές είναι με συνέχεια ή με ασυνέχεια. Η συνέχεια του υλικού δείχνει την ασυνέχεια του χώρου, ενώ η ασυνέχεια του υλικού τη συνέχεια του χώρου, φανερώνοντας ταυτόχρονα τη στενή σύνδεση υλικού και χώρου. Όταν έχουμε ασυνέχεια υλικού, τότε διαγράφεται το σαφές περίγραμμα, που ανήκει και στις δύο περιοχές, διακρίνοντας το έσω από το έξω. Το περίγραμμα είναι το υλικό όριο. Περίπτωση συνεχούς χώρου έχουμε από υλικά φράγματα που στέκουν εμπόδιο στο βλέμμα ή στην κίνηση. Η συνέχεια και η ασυνέχεια εκδηλώνεται με διαφορετικούς βαθμούς σαφήνειας ή ασάφειας¹⁴. Όταν στο χώρο εγγράφεται με έμμεσο τρόπο η κυρίαρχη λειτουργία, χωρίς τη μεσολάβηση φραγμάτων, αλλά υπονοείται με υλικές λεπτομέρειες, τότε έχουμε συμβολικά όρια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η υπερυψωμένη περιοχή εποπτείας μπροστά από την είσοδο του διδασκαστηρίου, η οποία συμβολίζει την περιοχή του δασκάλου.

Η παιδαγωγός Μοντεσσόρι¹⁵ πρότεινε τη διαμόρφωση της κτιριακής κλίμακας, της αυλής, όπως και της επίπλωσης του νηπιαγωγείου, ώστε να είναι κατάλληλα για την ψυχοσωματική κλίμακα του νηπίου. Οι διαστάσεις των επίπλων, οι θέσεις των πραγμάτων και των εξυπηρετήσεων λαμβά-

νουν υπόψη τους λιπιούτους μαθητές για να καθίσταται το σχολείο επέκταση του σπιτιού. Επίσης, τα υλικά πρέπει να είναι απαλά στην αφή με ποικιλία χρωμάτων και ευκολία μετατροπής του σχήματος και της θέσης. Οι προτάσεις επηρεάζουν επί πολλές δεκαετίες την κατασκευή νηπιαγωγείων, ώστε να θεωρούνται πλέον αξιώματα στην τεχνογνωσία της κατασκευής και επίπλωσης.

Στην Ελλάδα, για ιστορικούς λόγους, μεγάλος αριθμός νηπιαγωγείων σε όλη την επικράτεια συστεγάζεται με δημοτικά σχολεία. Συνέπεια αυτής της κατάστασης είναι να διαφέρει το ποιοτικό επίπεδο της υποδομής τους από τις αρχές της μοντεσσोरικής άποψης και της Χάρτας των Σχολικών Κατασκευών, που πρεσβεύει πως τα διδασκαστηρια πρέπει να χτίζονται άνετα και στην παιδική κλίμακα¹⁶. Συνήθως, οι δύο συστεγασμένες μονάδες μοιράζονται την ίδια αυλή, καθορίζοντας διαφορετικές ώρες διαλειμμάτων. Ο Δ. Γερμανός¹⁸ στο βιβλίο «Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής» μελετά την περίπτωση συστεγασμένου σχολείου στη Θεσσαλονίκη. Τονίζει ότι η κατηγορία αυτών των σχολείων διαθέτει στον αύλειο χώρο ελάχιστο εξοπλισμό και φαντάζει με την πρώτη ματιά άδειος και άμορφος. Στην πραγματικότητα, ο υπαίθριος χώρος οργανώνεται σε περιοχές, που διακρίνονται μεταξύ τους με βάση: κριτήρια υλικά, λειτουργικά και συμβολικά. Τη λειτουργική ταυτότητα της αυλής συνθέτει η εσωτερική οργάνωση των επιμέρους διακριτών περιοχών. «Η διαρρύθμιση του χώρου τους προσφέρει λειτουργικές δυνατότητες και υλικά σημεία αναφοράς, που διευκολύνουν πρακτικές και συμπεριφορές συνδεδεμένες με συγκεκριμένες δραστηριότητες». Η καθεμιά συνδέεται με ξεχωριστή κυρίαρχη λειτουργία, που εξυπηρετεί τις υπαίθριες δραστηριότητες. Παρουσιάζει την οργάνωση που αποφέρουν τα στοιχεία που, όπως υποστηρίζει ο Γερμανός, είναι αντιπροσωπευτική και εμφανίζεται με τυποποιημένη μορφή σε κάθε ελληνικό σχολείο του είδους. Περιέχει: γ) Το χωρο-πολιτισμικό ερέθισμα του πλαισίου αναλύεται στις κατηγορίες του αντιληπτικού ερεθίσματος, την πρόταση λειτουργίας και την παιδαγωγική ποιότητα. Η τυπική οργάνωση του χώρου της αυλής στο ελληνικό σχολείο είναι:

- Περιοχή ελεύθερου χρόνου και γυμναστικής. Ενδέχεται να συμπεριλαμβάνει και στεγασμένο τμήμα.
- Χρήση εποπτείας από το δάσκαλο κατά το διάλειμμα.
- Πράσινο και ελεύθερος χρόνος των παιδιών.
- Πράσινο ως τοπίο χωρίς αξιοποίηση από τη μαθητική κοινότητα.

Στην παρούσα εργασία μελετάται το σχολικό συγκρότημα συστεγασής νηπιαγωγείου-δημοτικού με κοινή αυλή, του Μαρκοπούλου Ωρωπού στην Αττική, 38 χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας. Το δημοτικό έχει 69 μαθητές ηλικίας 7-12 ετών, τα 30 είναι κορίτσια και τα 39 αγόρια. Το νηπιαγωγείο έχει 19 μαθητές ηλικίας 5 έως 7 ετών, οι 11 είναι αγόρια και τα 8 είναι κορίτσια. Το εμβαδόν της έκτασης, που καταλαμβάνει το σχολείο, είναι 3.434 τ.μ. Από αυτά το κτίριο του δημοτικού καταλαμβάνει 288 τ.μ, το νηπιαγωγείο 103τ.μ, και οι τουαλέτες του δημοτικού, που βρίσκονται σε άλλο κτήριο στην Β.Δ πλευρά, είναι 38 τ.μ.

Συνολικά, οι στεγασμένοι χώροι έχουν εμβαδόν 429 τ.μ., ενώ οι υπαίθριοι 3.005 τ.μ. ενώ το μήκος της διαγωνίου του οικοπέδου είναι 88 μ. Αθροιστικά, τα παιδιά και των δύο μονάδων είναι 88 και αντιστοιχούν στο καθένα 34,14 τ.μ. αυλής. Συνάμα, η αυλή, η οποία είναι το αντικείμενο μελέτης διαφέρει από την αντιπροσωπευτική μορφή του είδους των δημόσιων σχολείων, καθώς είναι μεστή ερεθισμάτων. Ο περίγυρος είναι φτιαγμένος με κάγκελα, επιτρέποντας την επικοινωνία με το εξωτερικό περιβάλλον, ενώ κατά μήκος της περιμέτρου υπάρχουν περίπου 70 δέντρα και πλήθος θάμνων και ποών. Διαθέτει ένα γήπεδο μπάσκετ κι ένα βόλεϊ, βρύσες σε τρία σημεία, δύο παιδικές χαρές και ένα μεγάλο κιάσκι στη νότια πλευρά. Από τα 3.005 τ.μ. αυλής, τα 1551 τ.μ είναι καλυμμένα με τσιμέντο, ενώ τα 1454 τ.μ με χόμα και βλάστηση.

Η αυλή του σχολείου Μαρκόπουλου είναι ένα ευρύ πλαίσιο δραστηριοτήτων, που συναντάται σπάνια στον ελλαδικό χώρο. Τα προγράμματα των δύο συστεγασμένων σχολικών μονάδων μεριμνούν για την εκ περιτροπής χρήση της αυλής. Όταν τα παιδιά της μιας έχουν διάλειμμα, της άλλης κάνουν μάθημα στις τάξεις. Επιδίωξη της έρευνας είναι να αναδείξει τη δυναμική του χώρου, που απορρέει από τη σχέση της κλίμακας της αυλής σε σχέση με τα παιδιά του νηπιαγωγείου και του δημοτικού, ανακαλύπτοντας την έκταση της αυλής, που είναι απαραίτητη για τα παιδιά του νηπιαγωγείου.

2. ΜΕΘΟΔΟΣ

Η έρευνα διεξάχθηκε με τη μέθοδο της παρατήρησης πεδίου και ανάλυσης της δυναμικής του χώρου. Εργαλεία συλλογής πληροφοριών απετέλεσαν: α) το σχέδιο της κάτοψης του σχολικού συγκροτήματος σε κλίμακα 1:400, β) το φυλλάδιο καταγραφής του πληθυσμού, το οποίο καταλαμβάνει τα επιμέρους πλαίσια σε κάθε διάλειμμα κατά το χρόνο διεξαγωγής της έρευνας και γ) το δελτίο καταγραφής των ορίων των περιοχών με αναφορές στη φύση τους – υλική ή συμβολική- και τη θέση τους.

Η μελέτη πραγματοποιήθηκε σε πέντε εργάσιμες ημέρες σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, λαμβάνοντας υπόψη τις καιρικές συνθήκες ώστε τα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα να κινηθούν στο προαύλιο και επιπλέον να μην υπάρχουν απουσίες μαθητών.

Επιλέχθηκε ως χρόνος παρατήρησης για το δημοτικό το τελευταίο πεντάλεπτο του πρώτου μεγάλου διαλείμματος, διάρκειας 20 λεπτών. Οι μαθητές μέχρι τότε έχουν ήδη οργανώσει σε μεγάλο βαθμό το παιχνίδι τους κι έτσι δεν επιδεικνύουν μεγάλη κινητικότητα από πλαίσιο σε πλαίσιο. Για τη διερεύνηση των θεμάτων, που συνθέτουν τη σχέση της κλίμακας της αυλής με την παιδική κλίμακα, απαιτείται η

περιγραφή της δυναμικής του χώρου, με βάση πληροφορίες δύο κατηγοριών:

α) Τα δεδομένα του χώρου, που περιλαμβάνουν τα υλικά με τις ιδιότητές τους (μορφή, διαστάσεις, αισθητική), των επιμέρους περιοχών και της ολότητας, οι περιοχές κωδικοποιημένης λειτουργίας, που προσδιορίζονται από τη διάταξη των υλικών στοιχείων στο χώρο, οι κωδικοποιημένες μορφές συνδέσεων και επικοινωνίας μεταξύ των περιοχών και τη λειτουργική σημασία κάθε περιοχής σε μια κλίμακα ιεράρχησης του χώρου, σύμφωνα με την πρακτική των χρηστών.

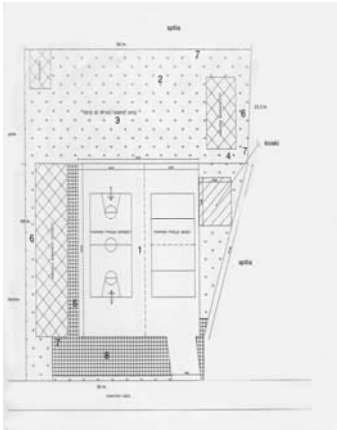
β) Οι πρακτικές στο χώρο. Οι θέσεις των μαθητών των δύο εκπαιδευτικών μονάδων στην αυλή, η συχνότητα κατάληψης και χρήσης των χώρων.

Η καταγραφή των πληροφοριών έγινε με ένα φυλλάδιο-οδηγό παρατήρησης. Στόχος της έρευνας είναι να απαντηθούν τα ερωτήματα:

- 1) Επιβεβαιώνεται ο τυπικός χαρακτήρας της σχολικής αυλής με τη γεωγραφία των διακριτών της χώρων στο σχολείο που μελετάται;
- 2) Ποια είναι η ακτίνα δράσης του νηπίου με κέντρο το κτίριο του νηπιαγωγείου;
- 3) Ποια είναι τα αριθμητικά και ποιοτικά δεδομένα της αυλής που υποστηρίζουν θετικά τη συμπεριφορά και την κίνηση στον υπαίθριο χώρο του σχολείου στα παιδιά του νηπιαγωγείου;
- 4) Η συστέγαση των δύο διαφορετικών βαθμίδων δημιουργεί στεγανά και απαγορευμένες περιοχές, αποκλείοντας τη χρήση στους άλλους κι αν ναι για ποιους λόγους;
- 5) Πόση επιφάνεια της σχολικής αυλής είναι απαραίτητη για την ψυχοσωματική κλίμακα του παιδιού του νηπιαγωγείου;

Για τη διεκπεραίωση της έρευνας εργάστηκε τριμελής ομάδα παρατηρητών, που αποτελούνταν από έναν εξωτερικό ερευνητή, τη νηπιαγωγό του νηπιαγωγείου, που αποτέλεσε αντικείμενο της έρευνας κι από έναν εκπαιδευτικό του δημοτικού σχολείου Μαρκοπούλου. Ο σχολικός χώρος χωρίστηκε σε τρεις τομείς παρατήρησης. Ο πρώτος περιελάμβανε το χώρο μαλακού εδάφους, το νηπιαγωγείο και το κιάσκι, ο δεύτερος το χώρο του μαλακού εδάφους, τις τουαλέτες και το πίσω μέρος του κτιρίου του δημοτικού σχολείου και ο τρίτος τα γήπεδα, τις εισόδους του δημοτικού, το πλακόστρωτο τμήμα, τις βρύσες του και το χώρο πρασίνου μπροστά από το κιάσκι. Το δείγμα αποτέλεσαν οι 19 μαθητές του νηπιαγωγείου. Χαρακτηριστικό του δείγματος είναι ο πολυπολιτισμική και κοινωνικά πολυμερής διαστρωμάτωσή του.

Ο χώρος της αυλής χωρίζεται στις επιμέρους περιοχές της, με βάση τις λειτουργίες που φιλοξενούν και τα όριά τους, που είναι υλικά και συμβολικά. Η διαφοροποίησή τους έγκειται στο διαφορετικό υλικό της επιφάνειά τους και όριο η ασυνέχειά του. Οι περιοχές αυτές είναι:

σχ.1

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1. Χώρος ελεύθερου χρόνου, παιχνιδιού και γυμναστικής.
2. Χώρος ελεύθερου χρόνου, χωμάτινης επιφάνειας και πρασίνου.
3. Μεγάλη παιδική χαρά.
4. Μικρή παιδική χαρά.
5. Χώρος ελεύθερου χρόνου και εποπτείας από το δάσκαλο.
6. Χώρος συμβολικής διαφυγής.
7. Υπάρχουσες βρύσες.
8. Πλακόστρωτος και δεντροσκεπής χώρος ελεύθερου χρόνου.

α) Ελεύθερου χρόνου. Πρόκειται για τα γήπεδα που βρίσκονται εμπρός από το κτίριο του δημοτικού, τα οποία προορίζονται για το μάθημα της γυμναστικής, το πλακόστρωτο μέρος δίπλα του, η έκταση με τη χωμάτινη επιφάνεια ανάμεσα στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό με τις δύο παιδικές χαρές. Ακόμη είναι το πλακόστρωτο τμήμα, που εφάπτεται του κοινοτικού δρόμου και είναι δεντροσκεπές. Στην ίδια κατηγορία χώρου ανήκει το κiosk, που στεγάζει επιφάνεια 40 τ.μ. Οι στύλοι του είναι διατεταγμένοι σε ορθογώνιο σχήμα, ενώ στο εσωτερικό του τα υπερυψωμένα καθίσματα σε τύπο κερκίδας σχηματίζουν κύκλο με μεγάλο άνοιγμα στην είσοδο. Τα καθίσματα είναι ξύλινα, ενώ όλος ο υπόλοιπος εξοπλισμός μεταλλικός.

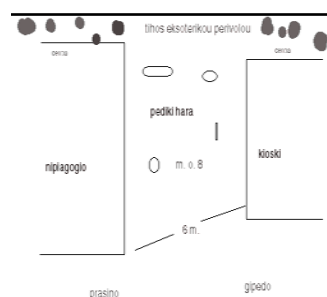
β) Πρασίνου. Υπάρχει το πράσινο στο τμήμα που είναι με χωμάτινη επιφάνεια, με το οποίο τα παιδιά έχουν συνεχώς επαφή στα διαλείμματα. Απαρτίζεται από πόες και χαμηλούς καλλωπιστικούς θάμνους. Το πράσινο, που υπάρχει στον περίγυρο της αυλής, είναι με τη μορφή δέντρων και θάμνων, που δεν έχει μεγάλη λειτουργική σημασία, αλλά χρησιμεύει περισσότερο στην αισθητική απόδοση του σχολικού χώρου. Δεν είναι, όμως, σπάνια τα περιστατικά που οι μαθητές ασχολούνται με την αναρρίχηση, ικανοποιώντας, ίσως, ένα αρχέγονο ένστικτο.

γ) Ο ελεύθερος χώρος της εποπτείας, που χρησιμοποιείται

από το εκπαιδευτικό προσωπικό. Βρίσκεται μπροστά από την είσοδο του δημοτικού σχολείου και είναι υπερυψωμένο πλακόστρωτο επίπεδο κατά 20 εκ. από το επίπεδο του γηπέδου.

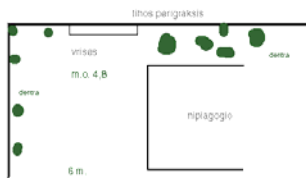
- δ) Οι χώροι διαφυγής. Βρίσκονται στην περίμετρο πίσω από το κτίριο του δημοτικού και του νηπιαγωγείου. Τα παιδιά που κάνουν την παρουσία τους εκεί είναι συναισθηματικά φορτισμένα από το σχολείο ή από άλλους οικογενειακούς λόγους. Με συμβολικό τρόπο, όταν ανεβαίνουν στο φράγμα της περιμέτρου, δηλώνουν την απουσία της επιθυμίας τους για κοινωνική ένταξη στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
- ε) Τα αποχωρητήρια. Είναι ένα εξωτερικό ανεξάρτητο οίκημα στη Β.Δ. πλευρά της αυλής.

Τα περισσότερα νήπια προτιμούν να βρίσκονται δίπλα στο κτίριο του νηπιαγωγείου και σε ακτίνα μικρότερη των 6 μέτρων. Στις βρύσες που βρίσκονται εραπτόμενες στο νηπιαγωγείο παραμένουν κατά μ. ό. 4,8 παιδιά, ενώ στη μικρή παιδική χαρά 6 μαθητές. Οι δύο αυτοί χώροι είναι περικλειστοί σε σχήμα Π. Στην περίπτωση της περιοχής της παιδικής χαράς, ορίζεται από τον τοίχο του διδακτηρίου, την πλευρά του περιπτέρου και το κιγκλίδωμα του περίγυρου της σχολικής μονάδας. Ανάμεσα στο κτίριο και στο φράκτη υπάρχει κενό 1,5 μέτρου, που όμως είναι καλυμμένο με δέντρα και θάμνους. Η ανοικτή πλευρά μήκους 6 μ. κοιτάζει προς την τσιμεντένια επιφάνεια των γηπέδων και στο δημοτικό σχολείο. Στη δεύτερη περίπτωση, οι δύο πλευρές του ορθογωνίου που σχηματίζεται είναι η περίφραξη, που αποτελείται από τσιμεντένιο φράκτη και κιγκλίδωμα, και η τρίτη πλευρά από τον τοίχο του νηπιαγωγείου. Η ανοικτή πλευρά, μήκους 6 μ., κοιτάζει προς τη μεγάλη παιδική χαρά και προσφέρει οπτική γωνία από άκρη σε άκρη του φράκτη 48 μ.

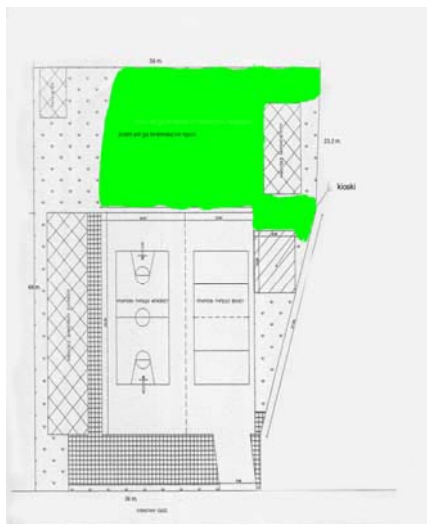
σχ.2 Η μικρής κλίμακας περικλεισμένη αυλή με τη μικρή παιδική χαρά.

Στο ευρύτερο περιβάλλον της σχολικής αυλής τα νήπια προτιμούν τις εσοχές με σαφή όρια, που δεσμεύουν την ελεύθερη προσπέλαση και δίνουν την αίσθηση της προστασίας. Η μικρής κλίμακας αυλή, που σχηματίζεται ανάμεσα στα κτίρια και τους φράκτες, είναι οικεία από τα παιδιά και ανταποκρίνεται στην κλίμακά τους. Τα 2/3 των νηπίων του σχολείου συγκεντρώνονται σε τέτοιες αυλές «μέσα στην αυλή».

σχ.3 Η εσοχή της περιοχής των υπαίθριων βρυσών του νηπιαγωγείου.

Τα νήπια δεν αξιοποιούν όλο το χώρο της σχολικής αυλής, παρόλο που τους δίνεται αυτή η δυνατότητα. Διαφαίνεται πως ο ζωτικός τους χώρος σε ένα απλόχωρο περιβάλλον διαφέρει σημαντικά από αυτόν των μεγαλύτερων παιδιών, που βρίσκονται σε ανώτερο αναπτυξιακό στάδιο κι άρα σε μεγαλύτερη κλίμακα. Ενώ τα παιδιά του δημοτικού «κατοικούν» παντού στην αυλή των 3.005 τ.μ., τα νήπια καταλαμβάνουν ένα μέρος της, 852 τ.μ. περίπου. (ο χώρος της μεγάλης παιδικής χαράς: $30 \times 24 = 720$ τ.μ και των εσών της μικρής παιδικής χαράς: $11 \times 6 = 66$ τ.μ, των βρυσών $11 \times 6 = 66$ τ.μ).

σχ.4 Η πράσινη περιοχή απεικονίζει το πεδίο δράσης των νηπίων στη σχολική αυλή.

Η σκληρή τσιμεντένια επιφάνεια των γηπέδων απωθεί τα νήπια. Ενώ βρίσκεται σε μικρή απόσταση από την είσοδο του νηπιαγωγείου, τα νήπια επιλέγουν να περάσουν το χρόνο του διαλείμματός τους σε χώρους με μαλακές επιφάνειες, καλυμμένες με χώμα και χόρτο.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Επιβεβαιώνεται η τυπική οργάνωση που χαρακτηρίζει την αυλή του ελληνικού σχολείου, η οποία αποτελείται από τόπους με καθορισμένες λειτουργίες και ανάλογη διαμόρφωση. Οι περιοχές διαχωρίζονται με όρια, που εμφανίζονται

με την ασυνέχεια των υλικών, το επίπεδο της επιφάνειάς τους, και τη διαγράμμιση, όπως συμβαίνει με τις γραμμές των γηπέδων.

Η κλίμακα της σχολικής αυλής καθορίζει καίρια τη διαδικασία της οικειοποίησής της από τα παιδιά που φοιτούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο ζωτικός χώρος των παιδιών είναι σε σχέση αντιστοίχισης με την ψυχοσωματική κλίμακα των παιδιών. Τα όρια και η επιφάνεια, μέσα στα οποία εμφανίζεται η εδαφοκυριαρχία, διαφέρει σημαντικά στα ξεχωριστά στάδια ανάπτυξης.

Οι παιδικές χαρές είναι χρήσιμες στην αυλή, όταν υπάρχουν ταυτόχρονα κι άλλες ενδιαφέρουσες επιλογές για παιχνίδι.

Τα νήπια των 5-7 ετών έχουν ιδιαιτερότητες στη χρήση της σχολικής αυλής. Σε μεγάλης κλίμακας περιβάλλον επιζητούν εσοχές σε σχήμα **Π**, περικλειστές από τις τρεις πλευρές. Οι μικρής κλίμακας αίθριοι χώροι με σαφή όρια και εξοπλισμό κάνουν το χώρο ασφαλή και εύκολο στη διαχείρισή του από τα παιδιά. Η ιδανική επιφάνεια είναι από μαλακά υλικά, όπως του χώματος και του χόρτου, που δύναται να αντικατασταθεί από το ελαστικό ταρτάν. Το τσιμέντο κρίνεται ακατάλληλο ως υλικό για την κλίμακα των μαθητών του νηπιαγωγείου, που αποφεύγουν να συχνάζουν στα διαλείμματά τους σε χώρους καλυμμένους από αυτό το υλικό. Τα νήπια απομακρύνονται από την είσοδο του νηπιαγωγείου σε ακτίνα 30 μέτρων, όταν υπάρχει εξοπλισμός παιδικής χαράς και πράσινο στην αυλή. Κυρίως, όμως, προτιμούν να βρίσκονται σε εγγύτητα έως 6 μέτρων από το κτίριο. Σε περιβάλλοντα με πλούσια ερεθίσματα, όπως είναι η αυλή του σχολείου που μελετάται, ο χρήσιμος χώρος ανά παιδί είναι το ανώτερο 45 τ. μ., ενώ μια αποκλειστική αυλή για το νηπιαγωγείο θα μπορούσε να δομηθεί στην επιφάνεια που είναι απαραίτητη και όχι σε μεγαλύτερη, εφόσον υπάρχει ο απαραίτητος εξοπλισμός. Η συστέγαση των δημοτικών και των νηπιαγωγείων είναι λειτουργική, όταν υπάρχουν οι προϋποθέσεις, που έχουν αναφερθεί στο παράδειγμα της έρευνας. Θα μπορούσε να κριθεί χρήσιμη παιδαγωγικά, αφού ο συγχρωτισμός ενημερώνει τους μικρότερους μαθητές σχετικά με τη συμπεριφορά στο χώρο και τους γίνεται οικείος περισσότερο ο χώρος, όπου θα περάσουν ένα μεγάλο κομμάτι της ζωής τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1 Minkovski E., « Η εμπειρία του αρχιτεκτονικού χώρου και το σωματικό σχήμα », εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1983
- 2 Στεφάνου Ι., « Στοιχεία Ψυχολογίας Χώρου », Ε.Μ.Π, Αθήνα 1976, σελ.19-21
- 3 Φατούρος Δημ., « Ένα συντακτικό της αρχιτεκτονικής σύνθεσης », εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 59
- 4 Νικολαΐδου Σήλια, « Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου », εκδ. Παπαζήση 1993, σελ. 225
- 5 Hall E.T., « The hidden dimension », ed: Doubleday, N. York 1966, p.165-168
- 6 Hall E. T., « Η γλώσσα του χώρου », Αρχιτεκτονικά θέματα, τόμ.5, Αθήνα 1971

- 7 Ardrey Robert, "The territorial imperative", ed: Atheneum, N. York 1966, p.102
- 8 Στεφάνου Ι. «Ψυχολογία του χώρου 2», Ε.Μ.Π., Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης, 16-20 Μαΐου 1994, σελ. 10
- 9 Rapoport A., "Human aspects of urban form", ed: Pergamon, N. York 1977
- 10 Loo C. M., "The effects of spatial density on the social behavior of children", Journal of Educational Psychology, 1972, 29, 104-117
- 11 Mike Eslea & Josette Rees, "At what age are children most likely to be bullied at school?", Aggressive Behavior 2001, Vol. 27, 6, p. 419-429
- 12 Smith O. K., & Connoly K. J., "social and aggressive behavior in preschool children as a function of crowding", Social Science Information, 1976, 16, 5, 601-620
- 13 Hester, R.T., Jr., "Planning neighborhood space with people", 2nd ed: Van Nostrand Reinhold, N. York, 1984
- 14 όπου 3, σελ.62
- 15 Montessori Maria, «Montessori Methods », sec. ed : Frederick A. Stokes Company, N.Y 1912
- 16 Τσουκαλά Κυριακή, «Τάσεις στη σχολική αρχιτεκτονική», β΄ έκδοση, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 75-77
- 17 Γερμανός Δημ., «Χώρος και Διαδικασίες Αγωγής», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 90-105

Extended Summary

The suitable size of yard in the kindergarten

MHTOULAS NIKOLAOS

Dr E.M.P., educationalist

Abstract

The schoolyard is the space of personal and collective life that kindergarten children experience, as it is the one they are most familiar with at school. According to Moles, it could be included in the charismatic spaces like the neighborhood, in that it is a meeting place and a place of unplanned movement during breaks. In Greece, for historical reasons, a large number of kindergartens around the country are housed in the same buildings as primary schools. As a consequence, the quality standards of their infrastructure diverge from the principles of the Montessorian view and the School Structure Charter, which suggest that school buildings must be constructed in ample space and on a child's scale. The need for team games and movement of both groups and the individual is expressed in many ways, such as territory domain, stimulation, need for security, and identification. The questions the present research attempts to answer to are: "How do children produce and organize their space in the schoolyard?"; "How are the different kindergarten student groups distributed in the common yard of kindergartens housed in the same buildings as primary schools at break hours?"; "What size of school yard is necessary for kindergarten students aged 5-7 years old?". Using the method of field study we examine the case of the kindergarten – primary school complex with common yard in Markopoulo, Oropos in Attica.

SUMMARY

The school yard is the experienced space of personal and social life for kindergarten children, being the most familiar in school. According to Moles it could be included in the charismatic spaces such as the neighborhood, that is to say, a place of meetings and unscheduled movement during breaks. In Greece, for historical reasons, a large number of kindergartens around the country share buildings with elementary schools. In consequence, the quality level of their infrastructure diverges from the principle of Montes-

sori's view and the School Structure Charter, which suggest that schools should be built both comfortably and on the children's scale. However, the need not only for team games and movement but also for the individual's is expressed in a number of ways, such as territoriality, stimulation, the need for safety, and recognition. The questions that the present work attempts to answer are: "How do children produce and organize their space in the schoolyard?"; "How are separate groups of kindergarten students distributed in the common yard of a building shared between kindergarten and elementary school during breaks?"; "What size of school yard is essential for students of kindergarten age of 5-7 years?"; "We studied the school block of buildings shared between the elementary school and kindergarten, with a common yard, at Markopoulo, Oropos in Attica. The elementary school has 69 students aged 7-12 years old, of whom 30 are girls and 39 boys. The kindergarten has 19 students aged 5 - 7 years old, of whom 11 are boys and 8 girls. The area that school occupies is 3,434 m². Of the 3,005 m² of yard, 1,551 m² are covered with cement while 1,454 m² are covered with soil and grass. The research was carried out with the method of observation of field and analysis of dynamics of space. The school ground plan and recording handouts were used. The results showed that the necessary vital space for the children was correlated with their psychosomatic and age-related scale. Infants aged 5-7 years in a large scale environment seek **Π**-shaped areas, closed on three sides. They will move up to 30 meters away from the kindergarten entrance if there is a playground or grassy area. Mainly, however, they prefer to be in closer proximity to the building (up to 6 meters). In environments with rich stimuli, such as the schoolyard under study, the useful space per child is a maximum of 45 m². Sharing between elementary schools and kindergartens is functional and pedagogically beneficial under conditions such as those reported here.

Nikolaos Mhtoulas,

Dr E.M.P., educationalist

Submitted: Mar. 10. 2006 Accepted: July 12. 2007